

~~La idea de presentar la Pell de Bran~~
La Pell de Bran poema èpic. -

Arb-1027

(1)

1501248415

Sembla que aquell qui per primer cop va descobrir un contingut èpic en "La Pell de Bran" fou Ricard Sabat. Jordi Sarsanedas en una intervist que li va fer darrerament li va preguntar, ~~estranyat~~ ^{sorprès}, el per què d'aquella qualificació. Sabat li va contestar:

"La Pell de Bran" és una obra lírica, però té un do últim, un últim contingut èpic que jo he volgut subratllar. Salvador Espriu mateix es va estranyar gran ja li'n vaig parlar per primera vegada, fe tres anys, abans de la primera representació, i em sembla que aquesta va servir-li per a comprendre ^{re} el seu poema té un contingut èpic del qual abans potser no s'havia adonat del tot. "En les representacions que hem fet davant públics obres (a Tàrragona, a Sabadell, etc.) hem vist que la gent, que no entenien moltes coses, era darrerament molt sensible a una problemàtica latent o subterrània".

Evidentment, per tal de copsar aquesta qualitat èpica del poema, cal escoltar-lo de viva veu.

Cree que seria convenient de dotar, maneres, i abans de seguir endavant en la presentació del poema explicar què enten per èpic Ricard Sabat. Aquell èpic, que actualment és un dels valors més autèntics del nostre teatre, ha estat influït d'una manera directa per les teories de Bertolt Brecht i ~~Walter~~ Erwin Piscator.

Brecht es va rebel·lar contra tota una tradició

At 9024(2)A

teatral, que, segons ell, seguia el concepte aristotè-
lic. Pèica Brecht el drama aristotèlic (tal com
ell l'anomena - no molt encertadament) tracta de crear
al terror o la pietat sentiments de terror o pietat en
l'espectador, per tal de purgar llurs emocions, i en
sortir, un cop acabat l'espectacle, alliberat i renovat.

Això s'aconsegueix conjurant davant els ulls del públic
una il·lusió de realitat dels fets representats, de tal ma-
nera que l'espectador s'identifica amb els personatges,
a l'extrem d'oblidar-se de la seva pròpia personalitat.

Deshores Brecht es va proposar evitar que l'espectador
experimentés emocions i en lloc d'això tractà de
fer-los pensar. Val a dir, que l'espectador no ha de
tenir la impressió que assisteix de testimoni d'uns fets
que s'esdevenen en aquell precís moment davant
els seus ulls, sinó que ha de tenir present en tot
moment que roman assegut en un teatre i que allò
que presència ha succeït ja molt ^{anys o dies,} ~~de temps~~, en un
temps determinat i en un cert lloc. O sigui que,
mentre el teatre d'il·lusió ~~tr~~ tracta de recrear un
present espuri tot prenent que els fets s'esdevenen
en el moment de la representació, el teatre èpic és
eminentment històric i recorda a l'auditori constant-
ment que assisteixen a una explicació de fets passats.

Brecht escrivia l'any 1931:

"Doni quan els caràcters humans han ~~de~~ d'ésser
comprensos com la "totalitat de les condicions socials"
la forma èpica és l'única que pot resumir tots
els processos que poden servir al drama com a ma-
teixos per a ~~una~~ un quadre representatiu del món.
Naturalment que Ricard Salvat no accepta

Arb 1027 (2)

al pen de la lletra les teories Brechtianes. Salvat
diu: "En un moment de crisi històrica com el
que vivim, en una època com la nostra, en la
qual un esperit objectiu acaba i un altre esperit
objectiu comença, la fórmula del teatre èpic és
potser la més convenient per a obligar el públic
a prendre consciència històrica del moment, dels
problemes que vivim. I arreu el dret que priva és
el dret èpic. No precisament, com la nostra gent a
pensar, amb les solucions brechtianes. Tan Brecht
com Piscator mai han obert el camí que he por-
tat al dret èpic. De tot això, és clar, no podem
parlar-ne amb perspectiva, perquè ho vivim. És
indubtable, però, que de tots les fórmules que ha in-
ventat el teatre modern, només el teatre èpic sembla
viuble."

Per he allargat un xic en aquests comentaris, per-
tal de fer ressortir la importància que té escoltar
"La Pell de Bran" recitat ~~en~~ ^{directe} per ~~seus~~ ^{seus}, com si real-
ment assistíssim a una representació teatral. L'únic
que lamento és no haver pogut presentar-lo escènica-
ment, doncs estic segur que s'haurien fet més clares
les idees exposades sobre el teatre èpic i la qualitat
èpica d'aquest poema.

Carles Riba deia que un poema no s'explica. ① És
~~clar, i que més podem afegir a la unitat indestructible~~
~~del poema. Però que podem ^{ser, però} tractar de comprendre~~
I això no és una tasca fàcil, i molt menys si pte-
nem que la llum se'n faci al primer apropament
al poema. Probarem, doncs, de situar el poeta i
la seva obra en una posició dins el moment his-

Arb. 4027 (47)

forie en el qual fa contacte amb la nostra person-
nalitat. (2)

Salvador Espriu és un dels poets de la nostra
terra que ha sentit amb més intensitat la tragèdia
col·lectiva. La sàtira amarga dels seus primers es-
crits, dispersada d'un humorisme de "dissonàncies
i esquivaments tràgics," ~~placida~~ com din Triadú,
amagava l'esperit turmentat de l'home que se
sent privat de llibertat per la noció absoluta de
la mort, noció que l'angoixa i el porta a me-
ditar intensament sobre el problema existencial,
primer com a individu i després com ^a ésser que
comparteix aqueixa angoixa ~~amb~~ col·lectiva-
ment. L'experiència individual, d'aïllament i
solitud, pren la seva expressió més alta en "El
Caminant i el mur" i en "Final del laberint".
En la introducció al darrer d'aquests llibres diu:
"ha pietat i el càntic són per al presoner l'úni-
ca sortida del laberint, i el cant dreça l'allibe-
rat, a través del temps i dels quatre elements, al
darrer rapòs en la silenciosa unitat, en el pur
només, on es resolen en identitat tots els con-
traris" No hi ha dubte que les conclusions a què
perve són nihilistes i no semblen oferir cap sor-
tida satisfactoria:

Sol, sense mitjàatge,
desllibrat del pes
del temps, d'esperances,
dels mots,

del records,
dic en el silenci
el nom del no-res

Aquests versos del "Final del laberint" resumeixen
la preocupació que només s'insinuava a "Cementi-
ri de Sinera":

Quina petita pàtria
encercada al cementiri!
Aquesta mar, Sinera,
turons de pins i vinya
pob de rials. No estimo
res més, excepte l'ombra
piatgera d'un nívol
i el lent record dels dies
que són pensats per sempre.

Del, però, encara trobava consol ~~en la terra,~~
en el paisatge, d'aqueta petita pàtria. Es forjava
la consciència de la seva ~~pro~~ situació en un de-
terminat lloc en l'espai, la seva terra:

Claror d'abril de pàtria
que mor amb 'mís, quan miro
els anys i el pas: viatge
al llarg de quietos ~~se~~ crepuscles.

Però la ven d'aquixa pàtria petita, ~~per~~ més
sentidament seva, està ofegada i amb ella s'ofe-
ga el sentiment del poeta, privat de comunicació
amb ~~els seus~~ compatriotes, i s' ~~sent~~ troba impel·lit
a l'aïllament i a la desesperança, que expressa
maravellosament en el "Caminant i el mur":

Carrers. I sempre
més nit, les parets altes.
Sord al feblíssim
lament antic, camins

L'artista contemporani, sobretot l'escriptor, ha seguit dues tendències marcades respecte de les exigències circumstancials que han fet pressió sobre la seva obra. L'una ha estat la introversió, la qual l'ha menat a tancar-se dins d'un món irreal, creat a la seva mida, oblidant-se dels fenòmens quotidians de la realitat. L'altra ha estat la de copsar només aqueixa realitat sense escoltar cap inquietud interior, aconseguint així una crònica eixuta i freda. Segurament és una mica exagerada aqueixa divisió i difícilment trobaríem un escriptor que hagués reeixit completament i única en qualsevol d'ambdues tendències. I encara, acceptant que això fos possible, potser hauríem de considerar si aqueixa crònica purament objectiva o subjectiva mereixeria el nom d'obra d'art. L'obra d'art és feta de selecció i barreja. L'artista no pot silenciar la realitat exterior o la seva vida interior sense atemptar contra la veritat. Altrament, no pot abdicar la seva responsabilitat quan el món li ofereix una realitat brutal, horrorosa, esfereïdora, silenciament aqueixa realitat. Avui, més que mai, cal que l'artista sigui responsable de la seva missió. Avui, quan la veritat és tan difícil de descobrir i les valors més essencials són bandejades en nom d'aqueixes mateixes valors, és quan més cal que l'artista porti el seu testimoni. I això no vol pas dir que hagi de condemnar res. L'artista, com diu Camus, "no és pas un jutge, sinó un justificador. És l'advocat perpetu de la criatura viva".

L'any 1957 li fou otorgat el premi de novel·la "Joanot Martorell" a Blai Bonet pel seu llibre "El Mar". La lectura d'aqueixa novel·la no és una tasca fàcil. "El Mar" és un llibre espes, difícil, però és també un testimoni. A través d'una atmosfera densa, angoixosa, de vegades irrespirable, ens desplaçem per les pàgines d'aquest llibre tractant d'interpretar els símbols, les frases abstractes, el contingut conceptual, d'un subjectivisme adés atàvic, adés superdesenrotllat. Poc a poc descobrim unes ànimes torturades per la consciència del pecat i la ~~incomensurable~~ innocència. Se'ns apareixen uns adolescents minats per la tuberculosi, fruit d'una infantesa ~~precipitosa~~ prenyada de privacions. Les víctimes més castigades d'una guerra incomprensible i estranya a la seva pròpia personalitat. Espectadors silenciosos dels actes més inhumans. Mancats d'un suport moral més ferm, tracten de cercar, infructuosament, en el sediment d'una religió anacrònica, la resposta ~~inadeguada~~ als seus dubtes i la justificació dels seus pecats. Malgrat el seu desig de purificació, són arrossegats a come-

tre els actes més vils i les baixeses més repugnants. I tot fatídicament, sense esperança de salvació. Sols la mort els haurà d'alliberar del sofriment físic i de l'angoixa turmentadora del sentiment de culpabilitat. Primer el crim, després el suïcidi.

D'aquesta forma s'alça aqueix llibre com un crit, atestimoniant la tragedia de "la guerra que ve després de tota pau". I l'autor, fidel a les seves conviccions, malgrat tot, encara intenta de justificar el seu Déu de bondat (un Déu totpoderós que no ha pogut evitar la depravació i destrucció d'uns éssers innocents que mai no han conegut ni la salut ni la felicitat) en la figura del sacerdot del sanatori. No gens menys, amb aquest personatge, aconsegueix demostrar, sense voler-ho segurament, la fallida de la religió davant els autèntics problemes de la naturalesa humana. Ell mateix, el sacerdot, és un fracassat. Amb tot i conèixer les miseries d'aquells "àngels del mal" és incapaç o impotent de donar-los la mà i treure'ls del pou on es troben submergits. Tanmateix ~~no ho intenta~~ no ho intenta. Tot el que fa, un cop consumat el drama, és demanar perdó per a les víctimes, perquè "no saben el que fan". És pales l'absurd de l'existència humana reflectida en les imatges d'aqueixos éssers que només han viscut per a conèixer el mal, i és pregona la caducitat d'una moral que no va poder-los salvar de la tragedia.

Sabem que Blai Bonet va ingressar molt jove al seminari i en acabar el vuitè curs de la carrera va haver de renunciar a prosseguir-la a causa d'una greu malaltia. Va passar deu anys en diversos sanatoris i residències muntanyenques. Deduir de tot això la possible qualitat biogràfica de la seva novel·la és fàcil, i més si tenim en compte el que ell mateix confessa en la coberta del llibre: "...vaig escriure les planes que segueixen, un senzill testimoni meu i d'altres companys que, en les idees i en la pell, han sentit les paraules del príncep d'aquest món a un personatge ~~substituit~~ d'aquest llibre: -Això és la guerra que ve després de tota pau, aquesta guerra que penetra en la terra, crea coves obscures i exalta la luxúria. Com el mar". Resultaria difícil, però, descobrir-lo en algun personatge determinat. Més aviat creuríem que l'autor s'ha reflexat, com en un joc de miralls, en tots els personatges. Això potser ho confirmaria el fet de la similitud de les idees que els assetgen, encara que des d'angles diferents. Ens podem guiar, també, per l'estil emprat. ~~Per~~ La semblança en la manera de parlar, de pensar i de sentir de tots els personatges fa creure una intenció, per part de l'autor, d'amalgamar els seus propis pensaments i experiències en una

Alb 1027 (8)

forma única dintre la diversitat. No cal dir fins a quin punt ens pot ésser permes veure una experiència personal i a partir de quin altre hem de veure el joc de la imaginació o el fet merament especulatiu. Podriem fer un esbós d'anàlisi dels capítols darrers sense creure, tanmateix, que els esdeveniments del llibre tinguin res a veure amb fets reals. Més aviat, gosariem dir, serveixen per a exposar una concepció del sentiment de culpa a través de dues personalitats distintes. Manuel Ramallo decideix assassinar Eugeni Morell, el causant de la seva depravació, com si amb aquest acte s'hagués d'alliberar de l'estigma que marca el seu destí. Manuel Tur, víctima al seu torn de l'instint de perversió de Ramallo, incapaç de suportar la pèrdua de la seva puresa, i guiat també per la creença d'obtenir l'alliberament de la seva culpa, ofega aquest darrer. Però mentre Ramallo troba natural el seu crim, i només s'esvera en adonar-se del seu poder de destrucció, Manuel Tur tot just acaba de matar el seu company, se'n penedíx i desitja que la seva fe el torni a la vida. Segueix essent innocent, com ho és de la seva epilepsia i com ho ~~ésser~~ és d'haver nascut en un món pertorbat per les guerres i els odis. I seguirà essent-t'ho quan decidirà que l'única mitja d'aconseguir la redempció de la seva culpa és el suïcidi. D'aquesta forma, suïcitant-se, afirma, no sols la seva innocència, sinó el seu concepte de la justícia. Amb el seu suïcidi paga la pena que mereix per l'única acte del qual n'és responsable: l'assassinat. D'ací que pugui semblar incongruent el prec del sacerdot en el darrer capítol: "Perdone les víctimes... No saben el que fan", doncs això presuposa que les considera ~~innocents~~ inconscients dels seus actes, mentre que ~~amb~~ amb llurs decisions ens demostren que és ben a l'inrevés.

"El Mar" és un document que registra una època i justifica les accions de l'adolescència que va haver de viure-la. Això és el que ens ha interessat i el que hem volgut destacar en aquest comentari, si bé l'enfocament de certs aspectes de la guerra civil ens ha semblat una mica parcial (i per aquesta banda no ~~podem~~ el considerem tal document) creiem que aqueixa parcialitat ha estat el motiu pel qual la novel·la ha passat la censura, l'estricta censura, franquista, i ha vist el llum en lletres de motlle. No arriscarem, però, cap suposició, (tal volta gratuïta) respecte en aqueixa qüestió.

Arb 1923

① "Les seves paraules no són canviables, per més
altres, ^{deia-} el seu cant no pot ésser dut més ençà
de les nocions i de les imatges que comporta
perquè justament la seva intenció és dur el
lector més enllà d'ells, pel camí d'una veu
insubstituble."

Efectivament, no podem afirmar que no tenim
qui la unitat indestructible del poema.

② - Les fonts d'una ^{la qual creiem que hem de situar} poesia social, segura-
ment hauríem de cercar-les en els himnes i cants
patriòtics, en els quals es respira l'esperit amant
de la llibertat del nostre poble. ~~El Segador~~
~~escrita l'any~~ la lletra d'"El Segador" escrita
l'any 1640, ~~de Santa Espina de l'any 1905~~ (hi ha
una nova versió d'Emili Guanyabens); potser és una
de les més antigues. Després trobarem ~~de Santa Espina~~
~~d'Angel Guimerà~~ "La Campana" d'Abdó Terrades de
l'any 1840, ~~de Santa Espina~~ d'Angel Guimerà de l'any
1906 fins al "No passarem" d'Espil. Les meues escrit
durant la primera guerra mundial. ~~Haurien de seguir~~
~~una colla de noms~~ Joan Triadín dir que l'autores-
sor immediat de "La Pell de Bran" és Maragall, sem-
pre circumscrit a l'actitud d'Espina davant la
vida i la mort, però si hem de situar "La Pell
de Bran", a més, dins el context de la poesia

Aib 1029
(12)

"social"; no podem silenciar els noms de Josep Mestres
de Sagarra (~~amb~~ com a creador del Cant del Poble),
Pere Quart, Agustí Escrivans, Agustí Bartra,
Ventura Garsol, Ferran Soldevita, C. A. Jordana,
~~Salvat Papasseit, Carles Riba, Pòrser~~ Pòrser atic donant al
~~els quals ens han donat~~ concepte "social" una amplitud que ~~no~~ altres
crítics més lligats a una determinada idea polí-
tica no acceptarien. Considero que ~~de~~ aquelles
poetes que d'una manera o altra han acarat
la problemàtica política i nacional del nostre poble
encara que no ho hagin fet en fa estrictament ~~propòsita~~ ^{propòsita} i ~~indirecte~~ ^{indirecte} en
~~el grup~~ ~~el grup~~ de poetes socials. No hi ha dubte que alguns me-
reixen amb més justícia ~~es~~ propietat ~~aguerix~~
qualificatiu: Salvat Papasseit, Josep Carner, Guerau
de Liost (quedat seu llibre de Sàtiries), Pere Quart,
Joaquim Horta, Francesc Vallverdú, Xavier Amorós.
~~Pere Quart~~ ~~no~~ ~~se~~ ~~considerem~~ ~~l'home~~ Però en quan el
poeta es preocupa pel destí de l'home situat en
un lloc en l'espai, en convivència amb altres homes
i les diferències i xocs que aqueixa convivència
comporta, aqueix poeta està considerant l'home
en ~~un~~ ^{un} aspecte social

Arb 1027
(13)